

İSLAM MEDENİYETİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Journal of Islamic Civilization Studies

e-ISSN: 2149-0872

Cilt/Volume 9 - Sayı/Issue 2 - Aralık/December 2024:

İlk Dönem Mezunu Aday Din Görevlilerinin Gözünden Diyanet Akademisi İmam-Hatip Eğitiminin Değerlendirilmesi

Evaluation of the Diyanet Academy Imam-Hatip Education from the Perspective of First Term Graduate Candidate Religious Officers

Emre YILDIZ Semra ÇİNEMRE

Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı. Din Eğitimi Anabilim Dalı.

Trabzon University, Institute of Graduate Studies, Assoc. Prof. Dr. Trabzon University, Faculty of
Department of Philosophy and Religious Studies Divinity, Department of Religious Education

Orcid: 0009-0002-8192-2703 Orcid: 0000-0002-2924-1129

emre_yildiz22@trabzon.edu.tr semra.cinemre@trabzon.edu.tr

Makale Bilgisi / Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received

30.08.2024

Kabul Tarihi / Accepted

19.12.2024

Atıf/Cite: Yıldız, Emre - Çinemre, Semra. "İlk Dönem Mezunu Aday Din Görevlilerinin Gözünden Diyanet Akademisi İmam-Hatip Eğitiminin Değerlendirilmesi". *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi* 9/2 (2024), 567-601. <https://doi.org/10.20486/imad.1540874>

Bu makale Emre Yıldız'ın Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Tezli Yüksek Lisans Programında Doç. Dr. Semra Çinemre danışmanlığında hazırladığı "Diyanet Akademi Eğitiminin İlk Dönem Mezunlarının Gözünden Değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Etik Beyanı/Ethical Statement: En az iki hakem tarafından değerlendirilmiş ve iThenticate ile %15'ten az benzerlik oranına sahip olduğu belgelenmiştir./Reviewed by at least two referees and iThenticate documented that the rate of similarity to another texts did not pass 15%.

Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
Licensed Under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Öz

Bu çalışmada yeni bir uygulama olan Diyanet Akademisi eğitimini tamamlamış olan ilk dönem mezunu imam-hatiplerin, adaylıkları sürecinde aldıkları eğitime ilişkin görüş ve değerlendirmelerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın temel problem cümlesi “İlk dönem mezunu aday din görevlileri Diyanet Akademisi imam-hatip eğitimini nasıl değerlendirmektedir?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması tercih edilmiştir. Çalışma grubu maksimum çeşitlilik ve kartopu örnekleme teknikleri ile seçilen Diyanet Akademisi'nin ilk dönem mezunu 14 imam-hatiptir. Görüşmeler 2024 yılının Haziran ve Temmuz aylarında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonunda katılımcıların çoğunluğunun Akademi eğitiminin genel itibarıyla verimli geçtiği kanaatinde olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların önemli bir kesimi, aday imam-hatip programında yer alan ders çeşitliliğini mesleğe hazırlık açısından genel itibarıyla uygun/yeterli bulmakla birlikte programın geliştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Katılımcıların önemli çoğunluğu, Akademi'de ders veren öğretilerinin alan bilgisi açısından yeterli olduğu, ancak bunu aktarma bilgi ve becerisi yönünden verimli olamadığı kanaatinde. Katılımcıların eğitim süreçlerine ilişkin en büyük memnuniyetsizliklerinin ise motivasyon konusu olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın sonunda Akademi eğitim süreçlerinin geliştirilmesine dönük birtakım öneriler ortaya konulmuştur. Bu yönüyle, güncel ve önemli bir konuyu ele alan çalışmanın ortaya koyduğu sonuçlarla gerek Akademi eğitim süreçlerinin geliştirilmesine gerekse din eğitimi literatürüne katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Diyanet Akademisi, Hizmet Öncesi Eğitim, Aday Din Görevlisi, İmam-Hatip.

Abstract

This article aims to present the opinions and evaluations of the first term graduate imams who have completed the Diyanet Academy education, which is a new application, regarding the education they received during their candidacy period. In line with this purpose, the main problem statement of the study was determined as “How do first-term graduate candidate religious officials evaluate the Diyanet Academy imam-hatip education?” In the article, case study was preferred among qualitative research designs. The study group of the research is 14 first-term graduates of the Diyanet Academy, selected using maximum diversity and snowball sampling techniques. The interviews were held in June and July 2024. At the end of the research, it was determined that the majority of the participants were of the opinion that the Academy training was generally productive. A significant portion of the participants find the variety of courses in the candidate imam-hatip program generally suitable/sufficient in terms of preparation for the profession, but they also see that it can be improved. The majority of participants are of the opinion that instructors are sufficient in terms of field knowledge, but insufficient in terms of knowledge and skills to convey this. It has been determined that the greatest dissatisfaction of the participants regarding the training processes is focused on motivation. At the end of the study, some suggestions were put forward for the development of the Academy training processes. In this respect, it is expected that the results of this study, which deals with a current and important issue, will contribute to both the development of the Academy's education processes and the religious education literature.

Keywords: Religious Education, Religious Academy, Pre-Service Education, Candidate Religious Officer, Imam-Hatip.

Giriş

Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), ülkemizde İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek¹ gibi görevleri üstlenmiş olan bir kurumdur. Bu görevi yerine getirmek amacıyla DİB, İslâm'ın itikadi ve ameli ilkelerini özümsemiş, eğitim ve kültür seviyeleri yüksek, beşerî ilişkilerde topluma öncü, muhatabını anlayan ve onun dinî sorunlarına pratik çözümler üretebilen, söz ve davranışlarıyla örnek bir hayat sergileyebilen din görevlileri yetiştirmeyi kendisine ilke edinmiştir.² Bu amaçla DİB, personelin hizmet verimliliklerini artırmak ve bilgi, beceri ve tutum yönünden günümüz insanına hitap edecek seviyeye getirmek amacıyla hizmet içi eğitim faaliyetleri yürütmektedir. Bu faaliyetler 1965 yılından itibaren DİB bünyesindeki Olgunlaştırma Dairesi Başkanlığı'yla beraber müstakil bir birim tarafından yerine getirilmeye başlanmış olup zamanla Din Eğitimi Dairesi Başkanlığı ve en son hâli ile Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından üstlenilmiştir.³

Başkanlığın, personeline yönelik yürüttüğü hizmet içi eğitim kurs merkezlerinin ilk çekirdeğini oluşturan Bolu Eğitim Merkezi kurulana dek çeşitli mekânlarda gerçekleştirilen hizmet içi eğitimler, 1973 yılında kurulan bu ilk müstakil merkezle birlikte kurumsallaşmıştır. Bu kurslarda, eğitim verecek müftü ve vaizlerin yetiştirilmesi amacıyla İstanbul'da 1976 yılında Haseki Eğitim Merkezi açılmıştır.⁴ Günümüzde ise 13 adet Dinî Yüksek İhtisas ve 20 adet Dinî İhtisas Merkezi bulunmaktadır.⁵ Kuruluşundan bugüne DİB'in kendi personelini yetiştirdiği en önemli eğitim merkezleri olan ihtisaslar, temelde müftü ve vaizlerin yetiştirilmesini amaç edinerek başlamış, süreç içerisinde müftü, vaiz, yönetici kadrolar, imam-hatip, Kur'an kursu öğreticisi ve müezzinlerin yetiştirildiği, dinî ilimlerin ihya ve inşa mekânları hâline gelmiştir.

Başkanlığa göre, gelişen ve değişen şartlar, Türkiye'de ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde yaşanan din eğitimi ve öğretimindeki nicelik ve niteliksel gelişmeler, toplumun standartları yüksek din hizmetine duyduğu ihtiyaç gibi nedenler din eğitimi ve din hizmeti sunan personelin yetiştirilme süreçlerine yeniden eğilmeyi ve

¹ Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (DİB), *Resmî Gazete* 12038 (22 Haziran 1965), Kanun No. 633, md. 1.

² Bk. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Temel İlke ve Hedefler" (Erişim 29 Temmuz 2024).

³ Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü (DİB), "Tanıtım" (Erişim 29 Temmuz 2024).

⁴ Nail Arslanpay, *Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluşu, Çalışması ve Birimlerin Tanıtılması 1924-1973* (Ankara: Ayyıldız, 1973), 75; Mehmet Nuri Yılmaz - İsmail İşi, *Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1999), 662.

⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı Diyanet Akademisi Başkanlığı (DİB), "Dini Yüksek İhtisas Merkezleri" (Erişim 30 Temmuz 2024).

bu konuda yeni paradigmlar ortaya koymayı gerektirmiştir.⁶ Bu şartları göz önünde bulunduran Başkanlık, hizmet içi eğitimlerde yaşanan kapsam sorunu, personel eğitimleri için ayrılan bütçenin ve söz konusu eğitimlerin yapılacağı mekanların sınırlılığı, din hizmetlerinin kapsamının cami içi kadar cami dışı alanda da yaygınlaşması, bu alanlarda görev alacak personelin köklü ve sistematik bir eğitimden geçmesini zorunlu hâle getirmesine bağlı olarak 2022 yılında Diyanet Akademisi'ni kurmuştur.⁷ Diyanet Akademisi (Akademi) doğrudan Başkan'a bağlı olup Akademinin taşra teşkilatı da dinî yüksek ihtisas merkezleri, dinî ihtisas merkezleri ve eğitim merkezleri olarak yapılandırılmıştır. Böylece mevcut hizmet içi eğitim merkezleri dinî ihtisas merkezlerine dönüştürülerek müezzin-kayyım, imam-hatip, Kur'an kursu öğreticiliği için ihtisas eğitimleri gerekli kılınmıştır.⁸

Akademi Kanununa⁹ göre, Din Hizmetleri Sınıfında sözleşmeli personel olarak müezzin-kayyım, imam-hatip, Kur'an kursu öğreticisi ve vaiz unvan ve kadrolarında istihdam edilecek kimselere "aday din görevlisi hizmet öncesi meslekî eğitimi" verilmesi kararı alınmıştır. Aday din görevlilerinin Akademi'de öğrenci statüsünde hizmet öncesi meslekî eğitim alabilmeleri için KPSS ve Akademiye giriş için yapılacak sözlü/uygulamalı sınav sonuçları esas alınmaktadır. Adayların atanacakları pozisyonlara göre altı ay ile üç yıl süren eğitim programlarını ve bu eğitim sonunda yapılacak sınavları başarıyla tamamlamaları gerekmektedir. Adaylar, bunun ardından eğitimlerine uygun pozisyonlara sözleşmeli memur statüsünde, din hizmetleri sınıfında göreve başlatılmaktadır.¹⁰

Eğitim sürecinde adaylardan vaizlerin meslekî eğitimlerinde yüksek ihtisas programı, Kur'an kursu öğreticisi, imam-hatip ve müezzin kayyımlarda ise "Aday Din Görevlileri Meslekî Eğitim Programı" uygulanmaktadır. Bu eğitim programlarında hem teorik hem de uygulamalı dersler bulunmaktadır. Adayların almış oldukları eğitim, sınav haftaları da dahil her biri 15 haftadan oluşan güz, bahar ve yaz dönemleri şeklinde yapılandırılmıştır. Atanacakları pozisyona göre aday vaizlerin meslekî eğitim süresi 8 dönem; Kur'an kursu öğreticilerinin, 4 yıllık dinî yükseköğretim almış olanlar için 2 dönem, diğerleri için 3 dönem; imam-hatip olarak atanacaklardan 4 yıllık dinî

⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı Diyanet Akademisi Başkanlığı (DİB), "Tanıtım" (Erişim 30 Temmuz 2024).

⁷ DİB, "Tanıtım".

⁸ DİB, "Tanıtım".

⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile Devlet Memurları Kanunu'nda ve 357 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (DAK), *Resmî Gazete* 31788 824 (16 Mart 2022), Kanun No. 7383, md. 2.

¹⁰ DAK, md. 5.

yükseköğretim mezunu hafız olanlar için 2 dönem, diğerleri için 3 dönem; müezzin-kayyım olarak atanacakların eğitim süreleri ise 2 dönem şeklinde düzenlenmiştir.¹¹

Aday din görevlilerinin çalışacakları pozisyonlar ve gerçekleştirecekleri hizmetin gerektirdiği niteliklere yönelik eğitim programları hazırlanmıştır.¹² Bu çerçevede hazırlanan programlardan biri de aday imam-hatiplere yönelik meslekî eğitim programıdır.¹³ Akademi aday imam-hatip meslekî eğitiminde imam hatip lisesi mezunu+hafız, ön lisans ve lisans mezunu kademelerindeki her aday grubu için aynı öğretim programı uygulanmaktadır. Program; Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun ve güzel okuyan, meslekî bilgi donanımına sahip, bu bilgiyi görevinde etkin biçimde uygulayabilen; meslek ahlâkı ve yaşantısıyla örnek olan, toplumu din konusunda aydınlatan, kurum aidiyet bilinci ve özgüveni yüksek, yeniliğe açık, iletişim ve sosyal katılım becerileri gelişmiş, kitle iletişim araçlarını etkin bir şekilde kullanılabilen din görevlileri yetiştirmeyi kendisine amaç edinmektedir.¹⁴ 14'er haftalık 2 dönemden oluşmakta olan eğitim programında dönemler haftada 38 saat olarak planlanmış olup toplam 1064 saat ders öngörülmüştür. Program, Kur'an-ı Kerim, Temel İslami İlimler, Din Hizmetleri, Meslekî Bilgi ve Beceri, Mevzuat ve Kültürel Etkinlikler gibi öğrenme alanlarından oluşmaktadır. Kur'an-ı Kerim alanı Tecvid Bilgisi, Yüzüne Okuma, Ezbere Okuma; Temel İslami İlimler alanı Meal, Akaid-Kelam, İlmihâl, Hadis, İslam Ahlakı; Din Hizmetleri alanı Davet ve Nebevi Metot, Din Hizmetlerinde İletişim ve Rehberlik, Meslekî Bilgi ve Beceri alanı İmamlık-Müezzinlik Bilgi ve Becerisi, Dini Musiki, Uygulama/Staj; Mevzuat alanı Devlet Teşkilatı ve Kamu Mevzuatı; Kültürel Etkinlikler Alanı ise kültürel etkinlik ve faaliyetler şeklindeki derslerden oluşmaktadır.¹⁵

DİB tarafından, ilk olarak 2022 yılı KPSS-DHBT sonuçlarına göre 4600 imam-hatip alım duyurusu yapılmış olup sözlü mülakata DİB kanununun bir gereği olarak¹⁶ bu sayının 3 katı aday çağrılmıştır.¹⁷ Mülakat sonucunda 3615 aday Akademi eğitimi almaya hak kazanmıştır.¹⁸ Mart 2023 tarihinde başlaması planlanmış olan eğitimler, ülkemizde yaşanan 6 Şubat depreminde eğitim merkezlerinin depremzedelere tahsis edilmesinden ötürü Haziran ayına sarkmıştır. 05.06.2023 tarihinde Akademi Başkanlığı'na bağlı Dini

¹¹ Diyanet Akademisi Meslekî Eğitim Yönetmeliği (DAMEY), *Resmî Gazete* 32207 (31 Mayıs 2023), md.10

¹² bk. Diyanet Akademisi Başkanlığı (DAK), "Aday Din Görevlileri Meslekî Eğitim Programları" (Erişim 9 Ağustos 2024).

¹³ Aday Din Görevlileri Meslekî Eğitim Programı (İmam-Hatip) (ADGMEP), *Diyanet İşleri Başkanlığı Diyanet Akademisi Eğitim Programları ve Koordinasyon Daire Başkanlığı* (2023), md. 1/74.

¹⁴ ADGMEP, md. 7.

¹⁵ ADGMEP, 7-8.

¹⁶ DİB, md. 10/a.

¹⁷ "2022 Yılı Diyanet Akademisi Aday Din Görevlisi (KKÖ, İ-H, M-K) Alımı.pdf" (Erişim 01 Ağustos 2024).

¹⁸ "Sözlü Sınav Sonuç Puan Tablosu" (Erişim 01 Ağustos 2024).

İhtisas Merkezlerinde başlayan ilk aday din görevlisi eğitimleri, 19.01.2024 tarihinde sona ermiştir.

Her ne kadar Başkanlığın eğitim merkezleri ile tarihî bir tecrübesi ve alt yapısı olsa da Diyanet Akademisi 2022 yılında yeni bir uygulama olarak başlatılmış bulunmaktadır. Bu bağlamda, Akademi'nin, yeni uygulamalarda genellikle karşılaşılabilen birtakım eksikleri barındırması ve geliştirilmesi gereken yönlerinin olması muhtemeldir. Süreç, bu konuda Başkanlığın yapacağı çeşitli izleme faaliyetleri ve bu konuda yapılacak akademik çalışmaların ışığında geliştirilecektir. Bu çalışma da böyle bir düşünce ile kaleme alınmıştır. Çalışmada, Akademi'nin aday imam-hatiplere uyguladığı eğitimin, ilk dönem mezunu imam-hatiplerin gözünden değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın temel problem cümlesi şu şekilde belirlenmiştir: "İlk dönem mezunu aday din görevlileri Diyanet Akademisi imam-hatip eğitimini nasıl değerlendirmektedir?"

Çalışmada şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1. İlk dönem mezunu aday imam-hatiplere göre Akademi eğitimi verimli geçmiş midir?
2. En fazla verim aldıkları ders hangisidir?
3. Ders çeşitliliği mesleğe hazırlık açısından uygun mudur/yeterli midir?
4. Programa eklenmesi veya programdan çıkarılması gereken dersler var mıdır?
5. Akademi'de görev yapan öğretilere yönelik görüş ve değerlendirmeleri nelerdir?
6. Eğitimin ölçme ve değerlendirme süreçlerine ilişkin görüş ve deneyimleri nelerdir?
7. Staj uygulamalarına ilişkin görüş ve değerlendirmeleri nelerdir?
8. Eğitime bağlı olarak süreçte yaşadıkları sorunlar nelerdir?

Akademi yeni bir uygulama olduğu için bu konuda literatürde hâlihazırda dört çalışma olduğu tespit edilmiştir. Kocaman ve Koyuncu tarafından yazılan makalede¹⁹ ilk dönem mezunu aday Kur'an kursu öğretilerinin öğrenim gördükleri Akademi meslekî eğitim programına yönelik görüşleri konu edilmiştir. Kalay ve Bilen tarafından yapılan çalışmada²⁰ ise Akademi eğitiminde Hadis dersi için kaynak olarak kullanılan "Seçme Hadisler" adlı kitabın içeriğine dair incelemelerde bulunulmuş ve kitabın aday din görevlisi eğitimi için yeterli olup olmadığı irdelenmiştir. Alandaki diğer iki çalışma ise Ertürk tarafından kaleme alınmıştır. Ertürk'ün Kur'an kursu öğretileri ile ilgili yaptığı

¹⁹ Kasım Kocaman - Mehmet Koyuncu, "İlk Dönem Mezunu Aday Kur'an Kursu Öğretilerine Göre Diyanet Akademisi", *Mevzu Sosyal Bilimler Dergisi* 11 (2024), 539-590.

²⁰ İdris Kalay - Mehmet Bilen, "Diyanet Akademisi Aday Din Görevlileri Ders Notu Seçme Hadisler Kitabı Üzerine Bir Değerlendirme", *Hafıza* 6/1 (Haziran 2024), 20-32.

çalışmada²¹ katılımcıların programa ilişkin düşüncelerini ortaya koyabilmek amacıyla nicel araştırma desenlerinden tarama deseni kullanılmıştır. Ertürk aday imam-hatip ve müezzin kayımlara yönelik yaptığı çalışmasında²² da yine nicel araştırma desenlerinden tarama deseni kullanmış ve verileri anket yoluyla toplamıştır. Konuyla ilgili literatür değerlendirildiğinde; bir çalışmanın Akademi eğitiminin genelini değil Hadis kitabını konu edindiği, iki çalışmada Akademi mezunu Kur'an kursu öğretmenlerinin görüşlerine başvurulduğu, bir çalışmada ise aday imam-hatip ve müezzin kayımların görüşlerinin nicel bir yaklaşımla incelendiği görülmektedir. Bu makalede ise literatürdeki iki çalışmadan farklı olarak Kur'an kursu öğretmenlerinin eğitimleri değil, yalnızca imam-hatiplerin eğitimi yine literatürde bu konuyla ilgili yer alan bir çalışmadan farklı olarak nitel araştırma yaklaşımıyla incelenmektedir. Bu bağlamda Diyanet Akademi imam-hatip eğitim programının içeriği, kalitesi, staj süreçleri, öğretim kadrosu, ölçme-değerlendirme gibi çeşitli boyutları aday imam-hatiplerle gerçekleştirilecek görüşmelerle derinlemesine incelenmiş olacaktır. Bu yönüyle çalışma, güncel ve önemli bir konuyu ele almakta olup özgün bir değere sahiptir. Çalışmanın ortaya koyduğu sonuçlarla gerek Akademi imam-hatip eğitim süreçlerinin geliştirilmesine gerekse din eğitimi literatürüne katkı sunması beklenmektedir.

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Deseni

Akademi eğitimini tamamlamış olan ilk dönem mezunu imam-hatiplerin adaylık süreçlerindeki eğitimlerine ilişkin görüş ve değerlendirmelerini etraflı bir şekilde ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Zira durum çalışması deseninde görüşmeler yoluyla bireyin içsel dünyasına girmeye ve olayları onun perspektifinden anlamaya çalışılmakta,²³ böylece elde edilen veriler derinlemesine incelenebilmektedir.²⁴ Bu çalışmada da belirtilen amaç doğrultusunda durum çalışması deseni tercih edilmiştir.

1.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Trabzon Hafız Ali Haydar Özak Dini İhtisas Merkezi, Bolu Dini İhtisas Merkezi, Diyarbakır Dini Yüksek İhtisas Merkezi ve İstanbul Anadolu Dini İhtisas Merkezlerinde eğitimlerini tamamlamış ilk dönem mezunu olan 14

²¹ İdris Ertürk, "Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi", *Bilimname* 52 (Ekim 2024), 429-465.

²² İdris Ertürk, "Aday İmam-Hatip ve Müezzin Kayımlara Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 24/2 (Eylül 2024), 751-787.

²³ Abbas Türnüklü, "Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi* 6/4 (2000), 543-559.

²⁴ Corrine Glesne, *Nitel Araştırmaya Giriş*, çev. Ali Ersoy - Pelin Yalçınoğlu (Ankara: Anı Yayıncılık, 2014), 30.

imam-hatip oluşturmaktadır. Çalışma grubu, çalışmanın konusu ile ilgili seçilen bir referansın aracılığı ile diğer kişilere ulaşılan kartopu örnekleme tekniği²⁵ kullanılarak belirlenmiştir. Buna göre Akademi'nin ilk dönem eğitimlerinin gerçekleştirildiği 05.06.2023-19.01.2024 tarihleri arasında Akademi merkezlerinde eğitimlerini almış, lisans veya ön lisans mezunu, farklı üniversitelerden mezunlar arasından gönüllü olma, müsaitlik vb. durumlar göz önünde bulundurularak bir çalışma grubu belirlenmiştir. Çalışma grubunun çeşitli değişkenlere göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı

Sıra No	Son Öğrenim Durumu	Hafız Olma Durumu	Mezun Olduğu Akademi	Yaş	Rumuz
1	Ön Lisans	Hafız	Trabzon Hafız Ali Haydar Özak	23	K1
2	Ön Lisans	Hafız	İstanbul Anadolu	46	K2
3	Ön Lisans	Hafız	Trabzon Hafız Ali Haydar Özak	26	K3
4	Ön Lisans	Hafız	Trabzon Hafız Ali Haydar Özak	27	K4
5	Ön Lisans	Hafız	Bolu	28	K5
6	Lisans	Değil	Trabzon Hafız Ali Haydar Özak	27	K6
7	Lisans	Değil	Diyarbakır	27	K7
8	Lisans	Değil	Trabzon Hafız Ali Haydar Özak	26	K8
9	Lisans	Değil	Trabzon Hafız Ali Haydar Özak	27	K9
10	Lisans	Değil	Trabzon Hafız Ali Haydar Özak	25	K10
11	Lisans	Değil	Trabzon Hafız Ali Haydar Özak	25	K11
12	Lisans	Değil	Trabzon Hafız Ali Haydar Özak	26	K12
13	Lisans	Değil	Trabzon Hafız Ali Haydar Özak	25	K13
14	Lisans	Değil	Trabzon Hafız Ali Haydar Özak	27	K14

Çalışma grubunu oluşturan ilk dönem Akademi mezunlarının beşi ön lisans, dokuzu lisans mezunudur. Lisans mezunlarının tamamı örgün eğitim mezunudur. Katılımcıların 11'i Trabzon, 1'i Diyarbakır, 1'i İstanbul Anadolu ve 1'i de Bolu olmak üzere toplamda 4 farklı Akademi'den mezundur. Hafız olma durumu açısından bakıldığında ise yalnızca ön lisans mezunu tüm katılımcıların hafız olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşları 23-46 yaş aralığında değişmektedir. Katılımcılara K1,... K14 şeklinde rumuzlar verilmiştir.

1.3. Araştırma Süreci

Katılımcıların Akademi eğitimine dair görüş ve değerlendirmelerini ortaya koymak için alan yazın taraması yapılarak kavramsal bir çerçeve oluşturulmuş ve bu çerçeveye göre açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu Din

²⁵ Patrick Biernacki – Dan Wakdorf, “Snowball Sampling: Problems and Techniques of Chain Referral Sampling”, *Sociological methods & research* 10/2 (Kasım 1981), 63.

Eğitimi Anabilim Dalı öğretim üyesi olan bir uzmanın görüşü de alınarak hazırlanmıştır. Ardından Trabzon Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan 24.04.2024 tarih ve E-81614018-050.04-2400019587 sayılı Etik Kurul İzni alınmıştır.

Görüşmeler 2024 yılı Haziran ve Temmuz aylarında adayların bir kısmı ile yüz yüze, bir kısmı ile online şekilde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce katılımcılara araştırma hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorulara katılımcıların verdikleri cevaplar katılımcıların izni ile ses kaydına alınarak verilerin eksiksiz bir şekilde elde edilmesine çalışılmıştır. Görüşmeler ortalama olarak 16 ila 55 dakika arasında sürmüştür.

Ses kaydı olarak elde edilen veriler, yazı formatına dönüştürüldükten sonra içerik analizi yöntemi ile tahlil edilmiştir. Bu analiz tekniğinde veriler; verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde dört aşamada analiz edilmiştir.²⁶ İçerik analizi aşamalarına uygun olarak katılımcılardan elde edilen veriler, araştırma problemi doğrultusunda kod ve temalara ayrılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular eleştirel bir gözle sorgulanmış ve kuramsal çerçeveye uyumluluk gösterdiği saptanmıştır.

Çalışmanın geçerliğini artırmak ve aktarılabirlik kriterlerine uygunluğunu sağlamak açısından doğrudan alıntılara yer verilmesi önemli olduğundan²⁷ bulguların yazımında veriler doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Çalışmada etik ilkelere riayet edilmiş olup kişi isimlerine yer verilmemiştir.

2. Bulgular ve Yorum

Bu başlık altında bulgular, araştırmanın alt sorularını oluşturan; Akademi eğitiminin verimi, ders çeşitliliği, öğretici kadrosu, ölçme ve değerlendirme süreçleri, staj süreçleri ve eğitim sürecine ilişkin sorunlar/memnuniyetsizlikler olmak üzere 6 temel başlıkta sunulacaktır.

2.1. Diyanet Akademi Eğitiminin Verimine İlişkin Katılımcı Görüşleri

Katılımcıların eğitim sürecinin çeşitli unsurlarına ilişkin görüşleri ve değerlendirmeleri alınmadan önce genel olarak sürecin verimine ve en fazla verim aldıkları derslere ilişkin görüşleri sorulmuştur. Bu kapsamda elde edilen veriler Tablo 2'de sunulmuştur.

²⁶ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013), 260.

²⁷ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 42.

Tablo 2. Diyanet Akademi Eğitiminin Genel Olarak Verimi

Katılımcı	Tema	Kod	
Ön Lisans Mezunları	Genel verim	Verimli geçti (K1, K2, K3, K4) Verim aldığımı düşünmüyorum (K5)	
	En fazla verim alınan ders	Dini Musiki (K1, K2, K3) Kur'an-ı Kerim (K4, K5) Tecvit Bilgisi (K4, K5) Staj (K5) İmamlık-Müezzinlik Bilgi ve Becerisi (K2)	
		Genel verim	Verimli geçti (K6, K7, K8, K9, K10, K14) Ne verimli geçti ne verimsiz (K12, K13) Verimli de geçti verimsiz de (K11)
		En fazla verim alınan ders	Kur'an-ı Kerim/Yüzüne Okuma (K6, K7, K8, K10, K11, K12, K13, K14) Dini Musiki (K6, K7, K8, K11) Hadis (K11, K12) Meal (K12) İlmihâl (K9) İmamlık-Müezzinlik Bilgi ve Becerisi (K10)

Akademi eğitiminin genel olarak verimine ilişkin görüşlere bakıldığında; 5 ön lisans mezunundan 4'ünün (K1, K2, K3, K4), 9 lisans mezunundan da 6'sının (K6, K7, K8, K9, K10, K14) verimli geçtiğine dair olumlu kanaatte olduğu görülmektedir. Toplamda 14 mezunun 10'u Akademi eğitiminin genel olarak verimli geçtiği kanaatindedir. Bir ön lisans mezunu katılımcının (K5) sürecin verimli geçmediği görüşünde olduğu, üç lisans mezunu katılımcının (K11, K12, K13) ise kararsız veya bazı yönlerden verimli bazı yönlerden verimsiz geçtiği görüşünde olduğu görülmektedir. Akademi eğitiminin genel olarak verimine ilişkin her iki gruptan katılımcıların çoğunluğunun verimli geçtiğini belirtmelerinin başlıca nedenleri hocaların ve diğer adayların tecrübî bilgilerinden istifade etmiş olmalarıdır. Konuya ilişkin öne çıkan bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Şöyle diyebilirim hocam; verimli geçti. Bu verimli geçmesinin nedeni de hocalarımızdan çok tecrübeli olan hocalarımızdan çokça istifade etmemizdi. Dediğim gibi pratik alanda onların görüşlerinden onların yaşamış oldukları şeylerden dersler çıkarmamızdı. Bu alanda çok verimli geçtiğini söyleyebilirim.” (K1)

“Verimli geçti, çünkü orada yani çok uzman hocalarla tanıştık ve aynı mesleği yapacağımız insanları gördük, onlarla iç içe olduk, görüş alışverişinde bulunduk, yani o yönden tecrübemiz arttı.” (K3)

“Cemaatle ilgili yaşayacağımız problemleri ve bunlarla nasıl baş edebileceğimizi nasıl bir yol izleyeceğimizi; hocaların tecrübelerinden istifade ederek öğrendik. Bunlar bize çok yol kat etmeyi gösterdi ve bu konuda da gayet güzel oldu.” (K7)

Bu kapsamda bazı katılımcıların temas ettikleri; hocaların ve diğer adayların tecrübelerinden ve bilgilerinden istifade etme hususu Kocaman ve Koyuncu tarafından aday Kur'an kursu öğreticilerinin Akademi eğitimine ilişkin görüşlerinin incelendiği çalışmada da ulaşılmış olan bir bulgudur. İlgili çalışmada bazı katılımcılar, alanında donanımlı hocalarla tanışmayı ve tecrübe paylaşımını süreçten memnun oldukları bir husus olarak belirtmiştir.²⁸

Bazı katılımcıların, eğitimin verimi konusunda kararsız kalmalarındaki sebeplerin ise sürecin yoğun olmasına ve Akademi'nin yeni olmasına bağlı yaşanan birtakım eksikliklere dayandığı görülmektedir. Kocaman ve Koyuncu da çalışmalarında Kur'an kursu öğreticilerinin Akademi eğitimine ilişkin görüşlerinin genel olarak olumlu yönde olduğunu, bununla birlikte verim açısından bakıldığında katılımcıların sürecin bazı yönlerden "kaliteli, faydalı ve verimli"; bazı yönlerden ise "fayda sağlamadığı" görüşlerinde olduğunu ifade etmiştir.²⁹ Ertürk'ün Kur'an kursu öğreticileri ile ilgili yaptığı çalışmada ise Akademi programının, müfredat ve işleyiş bakımından adayların beklenti ve ihtiyaçlarını kısmen karşıladığı tespit edilmiştir.³⁰ Yine Ertürk tarafından aday imam-hatip ve müezzin kayımlara uygulanan programın, katılımcıların gözünden incelendiği çalışmada 254 katılımcının %33,5'i uygulanan programın meslekî açıdan ihtiyaçları için uygun olduğunu ifade etmişken, %53,2 oranında din görevlisi soruya "kısmen" cevabını vermiş, %12,6 oranında din görevlisi ise programın ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olmadığını belirtmiştir.³¹ Gerek bu çalışmada elde edilen bulgular gerekse literatür sonuçları Akademi eğitiminin aday din görevlilerinin beklenti ve ihtiyaçlarını karşılama veya verim elde edilmesi açısından kısmen olumlu olduğunu, buna karşılık olumsuz veya verimsiz değerlendirilen yönlerin de bulunduğunu göstermektedir.

2.1.1. En Fazla Verim Alınan Ders

Tablo 2'ye bakıldığında hem ön lisans hem de lisans mezunlarının en fazla verim aldıkları derslerin Kur'an-ı Kerim ve Dini Musiki olduğu görülmektedir. Kur'an kursu öğreticilerinin Akademi eğitim tecrübeleri üzerine yapılan bir çalışmada da katılımcıların en fazla verim aldıkları dersler arasında ilk sırada Kur'an-ı Kerim

²⁸ Kocaman - Koyuncu, "İlk Dönem Mezunu Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi", 556.

²⁹ Kocaman - Koyuncu, "İlk Dönem Mezunu Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi", 553-584.

³⁰ Ertürk, "Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi", 446.

³¹ Ertürk, "Aday İmam-Hatip ve Müezzin Kayımlara Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi", 773.

gelmektedir.³² Bu çalışmada dokuz lisans mezunundan 8'inin Kur'an-ı Kerim dersinden verim alması, katılımcıların Akademi'deki Kur'an eğitimini İlahiyattaki Kur'an eğitimi ile karşılaştırıldığında nasıl bulduğuna dair merak uyandıran bir husustur. Bu konuyu açıklaması bakımından bazı lisans mezunu katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Kur'an dersi, çünkü ilahiyat fakültelerinde Kur'an eğitimi bence hâlâ eksik. Kur'an eğitimini Akademi'de almasaydım ben bayağı zorlanırdım.” (K6)

“İlahiyat fakültesinde de Kur'an-ı Kerim, tecvit, ezber, mahreç dersleri aldık. Buna binaen ben ekstra dersler aldım. Yani kendimi bir seviyede zannediyordum. Ama çok büyük bir gaflet içindeymişim. Çünkü Akademi'ye başladıktan sonra kıraat ve Kur'an-ı Kerim anlamında çok eksik olduğumu fark ettim.” (K12)

“Bizler lisans öğrencisiydik, Kur'an-ı Kerim üzerinde çok durmadık, yani okuyuşta olsun gerek tecvit olsun ki ilahiyat da bunun üzerine çok ayrıntılı durmuyorlardı. Biz diğer derslerin üzerine çok ayrıntılı durduğumuzdan yüzüne okuyuşumuz çok gelişmemişti.” (K14)

Katılımcılar ilahiyat lisans eğitimlerinde eksik veya yetersiz yetiştiklerini ifade etmekte, fakültede verilen eğitimi bu anlamda yetersiz bulmaktadır. Tamamı en az dört yıllık dinî yükseköğrenim mezunu olan 119 Kur'an kursu öğreticisi adayının Akademi eğitimine ilişkin görüşleri üzerine yapılan bir çalışmada da katılımcıların, programa katılmadan önce kendilerini yeterli görmeyip geliştirmek istedikleri alanlar arasında ilk sırada Kur'an-ı Kerim dersini ifade ettikleri görülmüştür.³³ Bu durum farklı bir çalışmada aday imam-hatip ve müezzin kayyımlar açısından da bu şekilde tespit edilmiştir.³⁴ Literatürde de bazı çalışmalarda İlahiyat eğitiminde Kur'an-ı Kerim dersi öğretiminde birtakım zayıflıkların olduğu, ideal bir öğretimin yapılamadığı belirtilmektedir.³⁵ Bunun yanı sıra çalışma hayatına yeni başlamış bazı din görevlilerinin de kıraat eğitimine ihtiyaç duyduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır.³⁶ Bu noktada Akademi eğitiminin aday din görevlilerine Kur'an-ı Kerim alanında lisans eğitiminden farklı katkılar sunduğu anlaşılmaktadır. Nitekim ön lisans mezunu katılımcıların da tümü hafız olduğu hâlde 5 katılımcıdan 2'sinin (K4, K5) Kur'an-ı Kerim ve Tecvid derslerini en fazla verim aldıkları

³² Ertürk, “Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi”, 449.

³³ Ertürk, “Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi”, 447.

³⁴ Ertürk, “Aday İmam-Hatip ve Müezzin Kayyımlara Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi”, 775.

³⁵ Hasan Hüseyin Havuz, “Kur'an Okuma Dersinin Ölçme ve Değerlendirmesinde İlahiyat Fakültesi Düzeyindeki Temel Yeterlilikler”, *Kocaeli İlahiyat Dergisi* 7/1 (Haziran 2023), 125.

³⁶ İdris Ertürk, *Türkiye'de Din Görevlilerinin Hizmet İçi Eğitimi* (Ankara: İlahiyat Yayınları, 2021), 127.

dersler arasında ifade etmesi, bu derslerin Akademi eğitiminde bir boşluğu tamamladığını göstermektedir. Bu da Akademi eğitiminin üstün yönlerinden biri olarak ifade edilebilir.

14 katılımcıdan 7'sinin (K1, K2, K3, K6, K7, K8, K11) en fazla verim aldığını ifade ettiği diğer ders ise Dinî Musiki'dir. Konuyu açıklaması bakımından bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Hocam özellikle dinî musiki dersi. Bu derste bu kadar ilerlemeler olacağını beklemiyordum. Dinî musiki alanında nota bilgisi, işte makam bilgisi bu alanda çok güzel istifade ettik, hocalarımızdan çok şey öğrendik. Bu alanda gerçekten çok şey kazandık diyebilirim.” (K1)

“İyi ki bunu aldım dediğim ders Dinî Musiki dersi hocam.” (K3)

“Hani hadis, kelam, fıkıh, ilmihâl, siyer bu alanlar benim için bir nevi tekrar gibi oldu, ama onun haricinde en çok böyle süreçte keyif aldığım, beni geliştiren alan olarak kıraat ilmi ve musiki, çok fazla bir katkısı oldu bize.” (K7)

Bu çalışmadan farklı olarak Ertürk'ün aday Kur'an kursu öğreticisi ve imam hatip ile müezzin kayyımların gözünden Akademi eğitimini incelediği çalışmalarında ise Dinî Musikinin, katılımcıların beklentilerini yeterince karşılamayan derslerden biri olduğu tespit edilmiştir.³⁷ Farklı Akademilerde ders sürecini etkileyen çeşitli değişkenlere bağlı olarak bu durumun farklılık arz etmiş olması muhtemeldir. Ancak bu husus yapılacak çeşitli çalışmalarla nedenleriyle birlikte ortaya konulabilir.

2.2. Diyanet Akademi Ders Çeşitliliğine İlişkin Katılımcı Görüşleri

Araştırma kapsamında katılımcılara “Programdaki ders çeşitliliği mesleğe hazırlık açısından uygun mudur/yeterli midir?” ve “Sizce programa eklenmesi veya programdan çıkarılması gereken dersler var mıdır?” şeklinde iki soru yöneltilmiştir. Katılımcılardan alınan cevaplar Tablo 3 ve 4'te sunulmuştur.

Tablo 3: Programdaki Ders Çeşitliliğinin Mesleğe Hazırlık Açısından Uygunluğu/Yeterliliği

Katılımcı	Tema	Kod
Ön Lisans Mezunları	Ders çeşitliliğinin mesleğe hazırlık açısından uygunluğu/yeterliliği	Uygun/yeterli ama düzenlemeler yapılmalı (K2, K3, K4, K5)
		Zamana oranla yeterli (K1)
Lisans Mezunları	Ders çeşitliliğinin mesleğe hazırlık açısından uygunluğu/yeterliliği	Uygun/yeterli ama düzenlemeler yapılmalı (K6, K7, K8, K9, K11, K12)
		Uygun/yeterli değil (K10, K13, K14)

³⁷ Ertürk, “Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi”, 449; Ertürk, “Aday İmam-Hatip ve Müezzin Kayyımlara Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi”, 784.

Tablo 3 incelendiğinde ders çeşitliliğinin mesleğe hazırlık açısından uygunluğu/yeterliliği konusunda her iki katılımcı grubunun çoğunluğu büyük oranda “uygun/yeterli ama düzenlemeler yapılmalı” kanaatinde olduğu görülmektedir. Sadece lisans mezunları “uygun/yeterli değil” kanaatinindedir. Bu durum, ön lisans ve lisans mezunları olarak aynı programa tâbi olan adaylar için tek bir programın takip edilmesinin ideal olup olmadığına dair bir soru işareti olarak görülebilir.

Uygun/yeterli, ama düzenlemeler yapılmalı görüşünde olan bazı katılımcıların açıklamaları şu şekildedir:

“Yeterli, yetersiz demeyelim, ama daha çok da üstüne farklı şeylerde konulabilir, yani artırılabilirdi diyeyim.” (K3)

“Bazı dersler birazcık fuzuli derslerdi bizim için. Uygundu, ama hani o dersler olmasa da çok bir şey kaybetmezdik.” (K6)

“Genel mahiyette yeterliydi, ama bazı böyle gereksiz, bu dersler gerçekten hani bir müezzine bir imama bir Kur'an kursu öğreticisine bir fayda sağlamayacak dediğimiz 1-2 ders vardı. Onlar yerine biraz da öğrenci odaklı 1-2 ders olabilir, bu sportif bir faaliyet olabilir, ne bileyim hani, kültürel bir faaliyet olabilir...” (K7)

“Mesleği yapabilmen için yeterli, ama hani daha bir içerik olarak daha verimli daha böyle güzel bir program, biraz daha iyileştirilebilir.” (K8)

Katılımcıların dersleri çeşitlilik açısından genel itibarıyla yeterli bulmakla birlikte geliştirilebilir gördükleri anlaşılmaktadır.

Ders çeşitliliğinin mesleğe hazırlık açısından uygun ve yeterli olmadığını düşünen lisans mezunları ise bazı derslerin içeriklerinin öğrenci seviyesine göre yüzeysel olmasını sebep olarak göstermiştir:

“Pek yeterli değildi, yani bazen boş dersler vardı.” (K10)

“Yeterli değil. Şu şekilde, mesela İslam Ahlakı diye bir ders konulmuş fakat içeriği pek açık değildi. Sadece merhametten bahsediyorduk, bir ders fedakarlıktan bahsediyorduk, sevmekten falan bahsediyorduk. Bunlar çok yavan kalıyordu, yani çok yüzeyseldi. Oraya gelen insanların düzeyinin aslında farkında değiller.” (K14)

Lisans mezunu bazı katılımcıların programda içerik itibarıyla kendi seviyelerine uygun olmadığını düşündükleri dersler bulunmaktadır. Kocaman ve Koyuncu'nun çalışmasında katılımcıların bir kısmı temel İslâmî ilimler dersleri için: “İlahiyat eğitiminin genel tekrarı”, bir kısmı: “Kaliteli, faydalı ve verimli”, bir kısmı ise: “Yoğun program, yetersiz zaman, program sadeleştirilmeli” şeklinde değerlendirmede bulunmuşlardır. İlgili çalışmada araştırmacılar Akademi programının İlahiyat eğitiminin genel bir tekrarı olduğunu ifade eden katılımcıların büyük çoğunluğunun İlahiyat; bir

gereklilik olduğunu ifade edenlerin çoğunun ise İLİTAM mezunu olduğunu belirtmiştir.³⁸ Ertürk'ün aday Kur'an kursu öğreticisi ve imam hatip ile müezzin kayyımların gözünden Akademi eğitimini incelediği çalışmalarında da programın meslekî ihtiyaçlara uygunluğuna ilişkin olarak katılımcıların bir kısmının Akademi eğitimindeki bazı dersleri imam hatip liselerinde ve ilahiyat fakültelerinde verilen ders içeriklerinin tekrarı olarak değerlendirildiği tespit edilmiştir.³⁹ Sonuç olarak gerek bu çalışmadaki gerekse literatürdeki bulgulara bakıldığında katılımcıların önemli bir kısmının Akademi programının ders çeşitliliğinin uygun olmakla birlikte geliştirilmesi gerektiği görüşünde olduğu görülmektedir. Ders çeşitliliği ile ilgili en sık dile getirilen husus bazı derslerin lisans mezunu adaylar için hafif bulunması veya İlahiyat eğitiminin ardından kendilerine tekrar niteliğinde gelmesidir. Bu husus da ön lisans, örgün lisans ve İLİTAM mezunu adaylar için tek bir programın uygulanmasının yeniden gözden geçirilmesine işaret etmektedir.

Konuyu daha detaylı ele alabilmek açısından katılımcılara programa eklenmesi/çıkarılması istenen derslere ilişkin görüşleri sorulmuştur. Elde edilen veriler Tablo 4'te sunulmuştur.

³⁸ Kocaman - Koyuncu, "İlk Dönem Mezunu Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi", 556-558.

³⁹ Ertürk, "Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi", 445-446; Ertürk, "Aday İmam-Hatip ve Müezzin Kayyımlara Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi", 774.

Tablo 4: Programa Eklenmesi/Çıkarılması İstenen Dersler

Katılımcı	Tema	Kod
Ön Lisans Mezunları	Programa eklenmesi veya saati artırılması gereken ders	Temel İslam Bilimleri: Tefsir (K1), Hadis (K1), Şafii Fıkhı (K5) Arapça (K3) Tecvit (K3) Felsefe (K4) Hitabet ve Meslekî Uygulama (K4) Sportif/Kültürel Faaliyetler (K5) Tecrübe Aktarımı/ Cemaatle İletişim (K2)
	Programdan çıkarılması veya saati azaltılması gereken ders	Çıkarılmasına gerek yok, eklemeler yapılmalı (K2, K3, K5) Kamu Mevzuatı Dersi (K4) İslam Ahlakı (K1) Davet ve Nebevi Metot (K1)
Lisans Mezunları	Programa eklenmesi veya saati artırılması gereken ders	Dini Musikî (K6, K8, K10, K11) Staj (K7, K9, K11, K12) Kur'an-ı Kerim/Yüzüne Okuma/Ezber (K6, K12, K13) Sportif/Kültürel Faaliyetler (K7, K12) Tecrübe Aktarımı/Cemaatle İletişim (K8, K13) Fıkıh/İlmihal (K8, K12) Siyer (K9, K12) Arapça (K10) İslam Tarihi (K12) Güncel Cami Problemleri (K13) Diksiyon (K14) Kitap Okuma (K14) Hitabet ve Meslekî Uygulama (K8) Kamu Mevzuatı (K11)
	Programdan çıkarılması veya saati azaltılması gereken ders	İslam Ahlakı (K6, K9, K10, K11, K12, K14) Kelam (K6, K10) Çıkarılmasına gerek yok, eklemeler yapılmalı (K8) Din Hizmetlerinde İletişim ve Rehberlik (K7) Davet ve Nebevi Metot (K12) Temel İslami Bilimlerin tamamı (K13) Hadis Usulü (K6)

Öncelikle katılımcıların programa eklenmesi veya saati artırılması gereken derslere ilişkin görüşlerine bakıldığında bu derslerin lisans mezunlarında Dinî Musikî, Staj dersleri ve Kur'an-ı Kerim/Yüzüne Okuma/Ezber derslerine yoğunlaştığı

görülmektedir. Bu bulgu bir önceki başlıkta katılımcıların eğitimde en çok verim aldıkları derse ilişkin görüşleri ile paralellik arz etmektedir. Bu bağlamda İlahiyat eğitiminden farklı olarak Akademi eğitiminde Kur'an-ı Kerim ve Dinî Musiki derslerinden verim alan katılımcıların bu derslerin artırılması yönünde beklentileri söz konusudur. Her iki gruptan katılımcıların programa eklenmesi veya saati artırılması gereken derslere ilişkin ortak önerileri ise; Hitabet ve Meslekî Uygulama, Sportif/Kültürel Faaliyetler, Arapça ve Tecrübe Aktarımı/Cemaatle İletişim dersleridir. Bu kapsamdaki bazı açıklayıcı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Eklenmesi gereken şeyler de (...) sahada karşılaşılabilecek problemlere kişileri hazırlanmaya yönelik bir eğitim konulabilir.” (K2)

“Mesela sportif faaliyetler eksikti, çok fazla yapılmadı. (...) Sürekli ders çalışmak da olmaz yani... biraz beyin boşalacak, biraz kan basıncı yükselecek ki anlayabilsin...” (K5)

“Şöyle bir haftada bir gün tecrübe aktarımı dersi olması lazım. Bunu hocalar dersin içeriğinde yapıyorlardı, ama birebir bizzat hocanın konuşacağı bir ders olmalı. Hoca sohbet etmeli, adayların karşılaşılabilecek problemler, şunlar bunlar verilirse daha iyi olur diye düşünüyorum.” (K8)

Elde edilen bulgulara göre her iki gruptan katılımcıların programa eklenmesi veya saati artırılması gereken derslere ilişkin ortak önerilerinin temel İslam bilimlerinden derslere değil, daha ziyade sahaya, uygulamaya dönük içeriklere yönelik olduğu görülmektedir. Bu durum katılımcıların alan eğitimi veya teorik içeriklerden ziyade K2 rumuzlu katılımcının da ifade ettiği gibi “sahada karşılaşılabilecek problemlere kişileri hazırlamaya yönelik” içeriklere yönelik ilgi ve beklentilerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu husus literatür bulguları ile de örtüşmektedir. Nitekim Ertürk tarafından aday imam-hatip ve müezzin kayyımlara uygulanan programın, katılımcıların gözünden incelendiği çalışmada da izlenen programın kendilerine yeterli düzeyde meslekî bilgi kazandırması konusunda katılımcıların %69,5'i “evet”, %28,5'i “kısmen” cevabı vermişken, meslekî beceri konusunda ise katılımcıların %46,9'u “evet”, %42,9'u “kısmen”, %8,2'si ise “hayır” cevabını vermiştir.⁴⁰

Tablo 4'e katılımcıların programdan çıkarılması veya saati azaltılması gereken derslere ilişkin görüşleri açısından bakıldığında her iki gruptan toplamda 4 katılımcının (K2, K3, K5, K8), çıkarılması gereken bir ders olmadığı kanaatinde oldukları, 7 katılımcının (K1, K6, K9, K10, K11, K12, K14) İslam Ahlakı dersinin, 2 katılımcının (K1, K12) ise Davet ve Nebevi Metot dersinin kaldırılması gerektiğinden yana olduğu anlaşılmaktadır. Konuyu açıklaması bakımından bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

⁴⁰ Ertürk, “Aday İmam-Hatip ve Müezzin Kayyımlara Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi”, 773.

“İslam ahlakı dersi biraz boştu. Sadece birkaç kavram öğrendik diyebilirim. İşte hasbiklik gibi kavramlar vs. Biz belki üniversiteden dolayı aşınayız bu kavramlara, lise mezunu arkadaşımız bilemiyor olabilir, ama bizim için o dersler gereksizdi bence...” (K6)

“İslam Ahlakı dersi vardı. Ders güzel bir ders. Güzel terimler öğrendik. Lakin bu öğrendiğimiz terimleri biz zaten hayatımıza tatbik ettiğimiz şeyler, fakültede, imam hatipte öğrendiğimiz şeyler. Yani biz imam hatip ve ilahiyatta öğrendiğimiz şeylerin üzerine böyle İslam Ahlakı gibi bir dersin olmaması gerekiyordu. Yine aynı şekilde Davet ve Nebevi Metot diye bir ders vardı. Bu derste böyle sadece önemli sahabe hayatlarını işledik. Yani bazı yer yer Siyerle ilgili bilgilere değindik. Bana göre şahsen yetersiz oldu. Bu bahsettiğim dersleri çıkarıp yerine bir imam hatibin bana göre kesinlikle bilmesi gereken Hz. Peygamberin hayatı konulmalı.” (K12)

“İslam Ahlakı ile Davet ve Nebevi Metot diye dersimiz vardı. Bu dersler biraz daha yavan geçti diyebilirim.” (K1)

Sözü edilen derslerin, katılımcıların hâlihazırda bildiği konular olduğu veya konuların içeriği itibarıyla kendilerine yetersiz geldiği görülmektedir. Kocaman ve Koyuncu'nun çalışmasında bazı katılımcıların “İslâm Ahlâkı dersinin içeriği verimli hâle getirilmeli, işlenişi değiştirilmeli” görüşünde olduğu tespit edilmiştir.⁴¹ İlk dönem mezunu adayların bu geribildirimleri doğrultusunda Akademi Başkanlığı tarafından dersin programda yer alması veya içeriğinin güncellenmesi konusu değerlendirilmelidir.⁴²

2.3. Öğretici Kadrosuna İlişkin Katılımcı Görüşleri

Katılımcılara öğretici kadrosuna ilişkin “Alan bilgisi, formasyon bilgi ve becerisi açısından eğitim veren öğretici kadro hakkındaki düşünceleriniz nedir?” sorusu sorulmuş olup bu kapsamda elde edilen veriler Tablo 5’te sunulmuştur.

⁴¹ Kocaman - Koyuncu, “İlk Dönem Mezunu Aday Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi”, 556.

⁴² Bu makale, 1. dönem Diyanet Akademisi Aday Din Görevlileri Meslekî Eğitim Programına ve bu programın uygulandığı aday din görevlisi görüşlerine göre yazılmıştır. Bununla birlikte 2. dönem Akademi sürecinde ilgili programda kısmî değişiklikler yapıldığı görülmüştür.

Tablo 5: Öğretici Kadrosuna İlişkin Katılımcı Görüşleri

Katılımcı	Tema	Kod
Ön Lisans Mezunları	Alan bilgisi	Alan bilgileri yeterli (K2, K3, K5)
	Formasyon bilgi ve becerisi	Formasyon eksik/yeterli değil (K2, K4, K5) İhtisas eğitimi almış hocalardan istifade ettik, diğerlerinden edemedik (K1)
Lisans Mezunları	Alan bilgisi	Alan bilgileri yeterli (K6, K7, K8, K10, K11, K13) Alan bilgileri yetersiz (K14) Kadrolu hocalar yeterli, görevlendirmeler yetersiz (K12)
	Formasyon bilgi ve becerisi	Formasyon eksik/yetersiz (K6, K7, K9, K12, K13, K14) Formasyon yeterli (K8, K10) Kadrolu hocaların formasyonu yeterli, görevlendirmelerin formasyonu eksik (K11)

Tablo 5'te yer alan verilere bakıldığında; her iki gruptan toplam 14 katılımcıdan 9'unun (K2, K3, K5, K6, K7, K8, K10, K11, K13) öğretmenlerin alan bilgisi açısından yeterli, birinin (K14) ise yetersiz olduğu kanaatinde görülmektedir. Ertürk tarafından aday imam-hatip ve müezzin kayımlara uygulanan programın, katılımcıların gözünden incelendiği çalışmada da eğitim görevlilerinin alan bilgilerinin büyük ölçüde yeterli olduğu tespiti yapılmıştır.⁴³ Konuyu açıklaması bakımından öğretmenlerin alan bilgisine ilişkin bu çalışmadan bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Hocaların bilgi birikimi iyi.” (K5)

“Dersimize giren bütün hocalardan Allah razı olsun hepsinin alanında gerçekten çok iyi hocalar olduğuna eminim gördüm de zaten.” (K6)

“Valla hepsi de çok iyiydi. Konu anlamında hepsi donanımlıydı yani.” (K10)

Bu çalışmanın 14 katılımcıdan 9'u ise (K2, K4, K5, K6, K7, K9, K12, K13, K14) öğretmenlerin pedagojik formasyon bilgi ve becerisi açısından yetersiz olduğu görüşündedir. Konuya ilişkin bazı katılımcı görüşleri ise şu şekildedir:

“Eğitim görevlilerinin formasyonlarının çok yeterli olduğunu düşünmüyorum. Ciddi anlamda bir formasyon almaları gerektiğini düşünüyorum. Alanlarıyla alakalı yeteri kadar bilgiye sahip olabilirler belki, ama dediğim gibi bunu aktarmayla alakalı eksiklikleri var kuşkusuz.” (K2)

“Bizim eğitim gördüğümüz Akademi'de maalesef görevlendirme hocalarımız çoktu. Bu hocalarımızın birçoğunun formasyon gibi bir belgesi yoktu. (...) Maalesef bu noktada ciddi eksiklikler vardı.” (K4)

⁴³ Ertürk, “Aday İmam-Hatip ve Müezzin Kayımlara Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi”, 778.

“Formasyon konusunda hepsinin eksikleri var (...) Belki 20 tane falan hocamız vardı, aralarından bir iki tanesi formasyon konusunda yeterliydi diyebilirim.” (K6)

“Eğitici olarak, formasyon olarak da kesinlikle yetersizdiler.” (K12)

Elde edilen bulgulardan hareketle ilk dönem mezunlarının çoğunluğuna göre öğretmenlerin alan bilgisi anlamında yeterli olduğu, ancak pedagojik formasyon açısından verimli olamadıkları söylenebilir. Literatürde yer alan çalışmada da benzer sonuçlar tespit edilmiştir. Akademi eğitimlerine katılan Kur'an kursu öğretmenlerinden çoğunluğunun öğretici kadro için “Kendi alanlarında donanımlı, yetkin, deneyimli” görüşünde oldukları, bir kısmının öğretmenlerin “Ders sunumunda pedagojik formasyon eksikliği”nin bulunduğunu ifade ettikleri, bir kısmının da “Formasyon dersleri için alanında uzman hocalara ihtiyaç var” görüşünde olduğu görülmektedir.⁴⁴ Aday imam-hatip ve müezzin kayımlara uygulanan programın, 254 katılımcının gözünden incelendiği bir çalışmada ise katılımcılar, öğretmenlerin ders işleme becerilerini %60,3 oranında yeterli, %28,46 oranında kısmen yeterli, %11,26 oranında da yetersiz olarak değerlendirmiştir.⁴⁵ Öğretmenlerin ders işleme becerisine yönelik bu bulgular, öğrenme ortamlarına ilişkin önemli bir noktaya işaret etmektedir. Zira katılımcıların “formasyon” olarak ifade ettikleri alan eğitimi almış kişilere alanlarını nasıl öğreteceklerine ilişkin eğitim olan öğretmenlik meslek bilgisi ve becerisinin, öğretmenin niteliği ve dolayısıyla da eğitimin niteliği bakımından elzem olduğu belirtilmelidir.⁴⁶

2.4. Ölçme ve Değerlendirme Süreçlerine İlişkin Katılımcı Görüşleri

Katılımcılara eğitim sürecindeki ölçme ve değerlendirmelere ilişkin “Eğitim sürecinin ölçme-değerlendirme boyutu hakkında neler söylersiniz?” şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar tema ve kodlarına göre düzenlenerek Tablo 6’da sunulmuştur.

⁴⁴ Kocaman - Koyuncu, “İlk Dönem Mezunu Aday Kur'an Kursu Öğretmenlerine Göre Diyanet Akademisi”, 564.

⁴⁵ Ertürk, “Aday İmam-Hatip ve Müezzin Kayımlara Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi”, 779.

⁴⁶ bk. Banu Yaman Ortaş, “Pedagojik Formasyon Eğitimi Almamış Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Algıları/ Aksaray İli Örneği”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 9/31 (Mayıs 2010), 54-56.

Tablo 6: Akademinin Ölçme ve Değerlendirme Süreçleri

Katılımcı	Tema	Kod
Ön Lisans Mezunları	Sınav verimi ve adalet	Sınavlar verimsiz ve adaletsizdi (K1, K2, K3, K4, K5)
	Sınavların hazırlandığı yer	Sınavlar Ankara merkezli yapılmalı (K3, K5) Sınavları Akademiler adaleti sağlayarak kendileri hazırlamalı (K4)
Lisans Mezunları	Sınav verimi ve adalet	Sınavlar verimsiz ve adaletsizdi (K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14)
	Sınavların hazırlandığı yer	Sınavlar Ankara merkezli yapılmalı (K10, K13) Yazılı sınavlar merkezden, sözlü mülakatlar Akademi tarafından hazırlanmalı (K12, K7)

Tablo 6’da katılımcıların Akademi eğitim sürecindeki ölçme ve değerlendirmelere ilişkin görüşleri için 2 tema oluşturulmuştur. Bunlardan sınavların verimi ve adalet teması altında her iki katılımcı grubun da tamamının “sınavlar verimsiz ve adaletsizdi” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Katılımcıların tamamının sınavların verimsiz ve adaletsiz olduğunu düşünmeleri, katılımcılara göre sınavların Akademi merkezli oldukları ilk dönemde her Akademinin puan ortalamasının farklı olması, bazı Akademilerde çok yüksek, bazılarında ise düşük puanlar veriliyor olması ve buna bağlı olarak bu puanların adayların sürecin sonunda atanacakları görev yerlerini etkiliyor olmasından kaynaklanmaktadır. Yaşanan şikâyet vb. durumlardan dolayı sınavların Ankara merkezli olması ile sıkıntılar kısmen giderilmiş olsa da bu sefer de kurulan sınav komisyonlarının birbirinden farklı değerlendirmelerde bulunması gibi birtakım sorunlar ifade edilmiştir. Konuyla ilgili öne çıkan bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Hocalar Akademi merkezlerinde (...) hem yazılı sınavlar hem sözlü mülakatı kendileri yapıyorlardı. Sonuçlar açıklandıktan sonra işin korkunç yüzü ayyuka çıktı. Yani 2-3 tane belki 4-5 tane Akademi puanları ciddi anlamda şişirilmişti. İlk dönem sınav sonuçları belli başlı Akademilerde 90-100 arasındaydı. (...) Diyanet bu işe el attı. İşte müfettişler gönderdi. Ama orda da farklı sorunlarla karşılaştık. Şimdi şöyle bir mevzu oluyor. Sınav zamanı geliyor, ben bütün ezberlerimi tam vermişim, bütün her şeyimi tam yapmışım, yazılı sınavdan da yüksek almışım, sözlü mülakata girmişim. Sözlü mülakatta o gün, o dakika performansımı ne kadar gösterebilmişsem ona göre değerlendiriliyor. Ama hocam benim derste nasıl bir performans sergilediğimi, ezberlerimi nasıl verdiğimi, nerelerde hata yaptığımı, yani çalışma gayretimi biliyor. Bir öğrenciye puan verilirken sadece o anlık değerlendirilmez.” (K4)

“Merkezden gelen sınavları kastetmiyorum, onlarda zaten herkese aynı sorular soruluyor, aynı saatte uygulanıyor. Ama mülakat tarzı yapılan sınavlarda çok sıkıntı oldu ilk etapta... Sonra güya aştıklarını söylediler, ama bunun aşıldığını ben düşünmüyorum.” (K8)

“Eğitim sürecinde toplamda 6 tane mülakata girmiş bulunduk. Mülakatlar içerisinde A komisyonundaki ve B komisyonundaki hocalar arasında bile çok fark vardı. Birinde giren

öğrenci 4 içeride dakika kalıyorsa diğeri 15 dakika kalıyordu. Komisyonun biri kolay soruyorsa diğeri çok zor soruyordu. Böyle olunca da insan şunu düşünüyor: yani ben şanssızlığımdan dolayı mı düşük puan alıyorum.” (K14)

Katılımcıların çoğunlukla bu olumsuz cevaplarının yanı sıra öneri olarak belirttikleri husus, sınavların hazırlandığı yer teması altında ele alınmıştır. Bu kapsamda 4 katılımcı (K3, K5, K10, K13) sınavların Ankara merkezli yapılmasını, 2 katılımcı (K7, K12) yazılı sınavların merkezden hazırlanarak gelmesi, sözlü sınavların ise Akademiler tarafından yapılmasını, 1 katılımcı (K4) da tüm sınavları adaleti sağlamak koşuluyla Akademilerin yapmasını önermiştir. Konuyla ilgili bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Sınavların hepsinin adaletli olduğunu düşünmüyorum, hepsi merkezî sistem olsa daha iyi olur.” (K5)

“Yazılı sınavlar merkezden yapılırsa daha iyi, ama mülakat dediğim gibi o kişiden kişiye değiştiği için şans meselesi oluyor.” (K10)

Akademi mezunlarının büyük çoğunluğunun sınavın tek elden, Ankara merkezli olarak yapılması önerisi herkesin aynı sınava girecek olmasına bağlı olarak adaletsizliklerin ortadan kalkacağı fikrine dayanmaktadır. Bu husus aday imam hatip ve müezzin kayyımların gözünden Akademi eğitiminin incelendiği bir çalışmada da bir katılımcı tarafından “Sınav soruları merkezden gelmeli, akademiler arasında yapılan sınavlarda adalet olmalı. Öğrencilere bazı yerlerde yüksek puanlar verilerken diğer yerlerde mağdur ediliyor.” şeklinde ifade edilmiştir.⁴⁷ Literatürde Akademi eğitiminin değerlendirilmesini konu edinen bir başka çalışmada da 33 katılımcıdan 27’sinin süreci içerisinde verilen notların ve yapılan mülakatların adil olmadığı ve Akademiler arası puanlamaların dengesiz olduğu kanaatinde oldukları tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada 12 katılımcı tarafından, farklı Akademilerde uygulanan sınavlarla ilgili merkezî bir standardın ve uygulama birliğinin olması gerektiği önerilmiştir.⁴⁸ Ertürk’ün aday Kur’an kursu öğreticisi ve imam hatip ile müezzin kayyımların gözünden Akademi eğitimi incelediği çalışmalarında da Akademi merkezleri arasında ortak sınav esaslarının belirlenip uygulanması gerektiğini önerdiği görülmüştür.⁴⁹ Gerek bu makale gerekse literatürdeki diğer çalışma sonuçları dikkate alındığında, tüm Akademi

⁴⁷ Ertürk, “Aday İmam-Hatip ve Müezzin Kayyımlara Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi”, 782.

⁴⁸ Kocaman - Koyuncu, “İlk Dönem Mezunu Aday Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi”, 572-573.

⁴⁹ Ertürk, “Aday Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi”, 457; Ertürk, “Aday İmam-Hatip ve Müezzin Kayyımlara Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi”, 784.

merkezleri için ölçme değerlendirme bir uygulama birliğinin sağlanmasının isabetli olacağı söylenebilir.

2.5. Staj Süreçlerine İlişkin Katılımcı Görüşleri

Çalışma kapsamında katılımcılara staj süreçlerine ilişkin “Akademideki staj uygulaması hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuş olup bu kapsamda elde edilen veriler Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7: Akademideki Staj Süreçleri

Katılımcı	Tema	Kod
Ön Lisans Mezunları	Verim/fayda	Verimli/faydalı geçti (K1, K3, K5) Verimli/faydalı değildi (K4)
	Süre/kapsam	Süresi ve kapsamı artırılmalı (K1, K2, K3, K4, K5) Verimli/faydalı değildi (K6, K8, K9, K10, K11, K12, K14)
Lisans Mezunları	Verim/fayda	Verimli/faydalı geçti (K7, K13)
	Süre/kapsam	Süresi ve kapsamı artırılmalı (K6, K8, K9, K10, K11, K11, K13, K14) Süre/kapsam yeterli (K7)

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların staj uygulamalarına ilişkin ön lisans ve lisans mezunu olma durumlarına göre görüşlerinin farklılık arz ettiği görülmektedir. Buna göre 9 lisans mezunundan 7’si (K6, K8, K9, K10, K11, K12, K14), 5 ön lisans mezunundan 1’i (K4) staj süreçlerinin verimli ve faydalı olmadığı kanaatinde. Toplamda staj sürecini verimli ve faydalı bulan katılımcılar 14 kişide 5 kişi (K1, K3, K5, K7, K13), verimsiz ve faydasız bulan katılımcılar ise 8 kişidir. Ertürk’ün Kur’an kursu öğretmenlerinin Akademi eğitime ilişkin yaptığı çalışmada da adayların %23,5’i staj süreçlerini verimli, %43,7’si kısmen verimli, %32,8’i ise verimsiz şeklinde değerlendirmiştir.⁵⁰ Bu çalışmada katılımcıların staj süreçlerine ilişkin olumsuz düşüncelerindeki temel sebep, stajların hem sayı hem de içerik olarak yetersiz olması ve sürece gereken özenin verilmemesidir. Konuya dair bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Yanımızda hiçbir Diyanet Akademi personeli yok. (...) Yol kenarındaki camilere bizleri bıraktılar. Dediler ki cumayı kıldırın, müezzinliği yapın, dönüşte toplayacağız sizi. Cuma’dan sonra toplanılarak döndük Akademi’ye. Ee, kim değerlendirdi beni? Puanımı nasıl verdiniz? 80 vermişler bana.” (K4)

“Alana, sahaya inme fırsatımız fazla olmadı. Ben koskoca 8 aylık dönemde bir defa hutbeye çıktım. Bunların sayısının artırılıp bizlerin daha fazla cemaatin önüne çıkmamız gerektiğini düşünüyorum. Bu konuda eksikleri vardı yani.” (K6)

⁵⁰ Ertürk, “Aday Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi”, 451.

“Valla staj normalde üç defa yapılacaktı. Süre yetmedi, herkes sadece bir defa yaptı. Onun da çok verimini almadım yani. Çünkü bir defa gittik. Şahsen ben imamlık hiç yapmamıştım, hiç hutbeye çıkmamıştım daha önce. Büyük ihtimalle Akademide çıkarım dedim, ama orda bir defa sıra geldi, müezzinlik yaptım. Hutbeye de ilk defa görev yerimde çıkmış oldum.” (K10)

“Ha, en büyük eksiklerden bir tanesi de o. (...) Ben mesela bir tek müezzinlik yapabildim. Bana müezzinlik denk geldi. Yani sana ne denk gelirse. Üçlü gruplar hâlinde camilere gidiyorduk. İşte birimiz hutbeye çıkıyorduk, birimiz müezzinlik yapıyordu, birimiz imamlık. Kime ne denk gelirse. Bana koskoca Akademi süresince bir tek müezzinlik denk geldi. Ama hem de benim görevim imamlık yani, müezzinlik de değil.” (K11)

Stajların verimsiz ve faydasız geçmesi fikrinin yanında 14 katılımcıdan K7 hariç tamamı stajların süresi ve kapsamının artırılması gerektiği görüşündedir. Katılımcıların bu düşüncede olmalarındaki temel sebebin stajların veriminde bahsedildiği üzere sürecin sistemsiz ve yüzeysel geçmiş olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu durumun, Akademi eğitiminin ilk kez uygulanışındaki planlama hatalarından kaynaklanması muhtemeldir. Nitekim bir katılımcı da bu yöndeki görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Yani ilk olması itibariyle çok düzgün bir program olmadı, yetiştirilemedi sonlara doğru. (...) Yani bence öğrencinin her hafta gitmesi lazım, ama kalabalık olduğu için gidilemedi, bence bu geliştirilmeli.” (K8)

Kocaman ve Koyuncu'nun aday Kur'an Kursu öğreticileri ile yaptıkları çalışmada 33 katılımcıdan 14'ünün “staj faydalıydı, staj her iki dönemde de ve daha fazla olmalı” görüşünde oldukları tespit edilmiştir.⁵¹ İlgili çalışmada aday Kur'an kursu öğreticilerinin aday imam-hatiplerden daha uzun süre staj deneyimi imkânı olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte araştırmacılar, staj konusunda Akademi merkezleri arasında uygulama birliğinin olmadığını; 3, 5 ve 7 hafta staja giden katılımcıların olduğunu belirtmişlerdir.⁵²

Literatürde halkımızın İlahiyat eğitimi almış kişilerde meslekî pratikleri aradığı,⁵³ bu becerilerin kazandırılmamasının din görevlilerinde hem itibar kaybına hem de özgüven sorununa sebebiyet verdiği vurgulanmaktadır.⁵⁴ Dolayısıyla aday din görevlilerinin adaylıkları sürecinde yeterince deneyim imkânı elde etmesi elzemdir. Zira

⁵¹ Kocaman - Koyuncu, “İlk Dönem Mezunu Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi”, 561.

⁵² Kocaman - Koyuncu, “İlk Dönem Mezunu Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi”, 563.

⁵³ Ömer Demir, “İlahiyat Son Sınıf Öğrencilerinin Dini Hitabet Yeterlikleri DİB ve Din Görevlileri ve Din Hizmetleri ile İlgili Görüşleri” *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9 (Haziran 2019),84.

⁵⁴ Osman Cilacı, “İlahiyat Fakültelerindeki Uygulamaların Önemi Üzerine”, *Yüksek Öğretimde Din Bilimleri Öğretimi Sempozyumu*, (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1982), 22/27-44.

İlahiyat fakültesi ön lisans ve hatta lisans eğitiminin din görevliliği uygulamaları açısından yetersiz olduğu söylenebilir. Nitekim literatürde de İlahiyat fakültesi öğrencilerinin eğitimlerinde uygulama sınırlılığı olduğunu ifade ettikleri,⁵⁵ özellikle ezan, kamet, salâ gibi rutin müezzinlik uygulamalarını usulüne göre yerine getirme konusunda kendilerini büyük oranda yetersiz gördükleri,⁵⁶ dinî hitabet konusunda bilgi, motivasyon ve öz yeterlik algılarının düşük olduğu, dinî hitabete yönelik olarak temelde kaygı, çekingenlik gibi psikolojik nedenlerle topluluk önünde konuşmaktan ve dinî hitabet yapmaktan kaçındıkları tespit edilmiştir.⁵⁷ Yine bu noktada öğrencilere yaparak yaşayarak öğrenme fırsatı sunulması⁵⁸, din görevliliği meslekî uygulama etkinliklerine ağırlık verilmesi⁵⁹, uygulama imkânı veren derslere daha çok yer verilmesi önerilmektedir.⁶⁰ Dolayısıyla Akademi eğitimi, din görevlisi adaylarının İlahiyat eğitiminde uygulama alanlarına dönük kazanamadıkları özgüven ve motivasyonu kazandırma açısından önemli bir fırsat olarak değerlendirilmelidir.

Kısaca, bu çalışma kapsamında bir katılımcının da ifade ettiği gibi adayların ilk kez hutbeye çıkış tecrübelerinin atandıktan sonra olması ideal bir durum değildir. Nitekim aday eğitim süreci, teorik bilgilerin yanında adayların pratik imkânı da elde ederek sahaya hazırlanmaları için vardır. Ancak bu tür hususların ilk dönem Akademi eğitimindeki birtakım sistem sorunları ve planlama hataları olduğu, sürecin sonraki yıllarda bu hususlarda iyileştirileceği düşünülebilir.

2.6. Katılımcıların Eğitim Sürecine İlişkin Sorunları/Memnuniyetsizlikleri

Katılımcılara eğitim süreçlerine ilişkin “Süreç içerisinde eğitime bağlı olarak karşılaştığınız sorunlar/yaşadığınız memnuniyetsizlikler oldu mu?” sorusu sorulmuş olup elde edilen veriler Tablo 8’de sunulmuştur.

⁵⁵ Demir, “İlahiyat Son Sınıf Öğrencilerinin Dini Hitabet Yeterlilikleri DİB ve Din Görevlileri ve Din Hizmetleri ile İlgili Görüşleri”, 112.

⁵⁶ Hacı Mustafa Kiriş, “Diyaret İşleri Başkanlığı Personel Yeterlilikleri Bağlamında İlahiyat Fakültesi Lisans Programlarının İşlevselliği”, *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilgiler Dergisi* 42/2 (Aralık 2018), 71.

⁵⁷ Recep Uçar – Mustafa Bozkurt, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Dini Hitabet Öz Yeterlilik Algılarına Yönelik Bir Araştırma”, *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 21/2 (Aralık 2021), 1118.

⁵⁸ Demir, “İlahiyat Son Sınıf Öğrencilerinin Dini Hitabet Yeterlilikleri DİB ve Din Görevlileri ve Din Hizmetleri ile İlgili Görüşleri”, 113.

⁵⁹ Mevlüt Kaya – İbrahim Turan, “İlahiyat Fakültesi ve İmam Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Din Görevliliğine İlişkin Meslekî Yeterlilik Algıları (Samsun İli Örneği)”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (2013), 34.

⁶⁰ Kiriş, “Diyaret İşleri Başkanlığı Personel Yeterlilikleri Bağlamında İlahiyat Fakültesi Lisans Programlarının İşlevselliği”, 69.

Tablo 8: Eğitim Sürecine İlişkin Sorunlar/Memnuniyetsizlikler

Katılımcı	Tema	Kod
Ön Lisans Mezunları	Eğitim ile ilgili problemler	Sınav süreçleri ve ölçme değerlendirmeler (K1, K2)
		Kaynak problemi (K1)
	Ekonomik problemler	Ekonomik anlamda (K3, K4)
	Diğer	Korkutma dili (K4)
Lisans Mezunları	Eğitim ile ilgili problemler	Ders içerik ve saatinin yoğunluğu (K12, K14)
		Sorun yaşamadım (K8)
	Ekonomik problemler	Ekonomik anlamda (K6, K7, K14)
	Barınma ile ilgili problemler	Yemek (K6, K7)
		Temizlik/toplu yaşam (K11)
	Diğer	Korkutma dili (K6, K10, K12)
İzinlerin kısıtlı olması (K9, K13, K14)		
	Faaliyetlerin az olması (K7, K14)	

Tablo 8'e bakıldığında katılımcıların eğitimle ilgili sorunlarının yoğun olmadığı görülmektedir. Nitekim Akademi eğitim süreçlerine ilişkin yaşamış oldukları sorunlar sorulmuş olsa da bazı katılımcılar ekonomik alandaki, bazı katılımcılar da barınma ile ilgili sorunlarını dile getirmiştir. Her ne kadar bunlar Akademi eğitim sürecini etkileyen unsurlar olsa da çalışmada kastedilen doğrudan eğitimi ilgilendiren boyutlardır.

Çalışmada eğitimle ilgili sorunların analizi amaçlandığı için katılımcıların bu kapsamdaki cevaplarına bakıldığında, eğitimle ilgili sorunlara ilişkin 4 katılımcı (K4, K6, K10, K12) korkutma dilinden söz etmiştir. Bunu takiben 3 katılımcı (K9, K13, K14) izinlerin ve faaliyetlerin kısıtlı olduğunu, 2 katılımcı (K12, K14) ders içeriği ve ders saati açısından programın yoğunluğunu problem olarak dile getirmiştir. İki katılımcının söz ettiği ölçme ve değerlendirmeye ilişkin memnuniyetsizlikler bu çalışmada müstakil bir başlık kapsamında ele alınmıştır. Katılımcıların eğitim süreçlerine ilişkin sorunlarını özetlemek gerekirse bunlar öğreticilerin veya yöneticilerin motivasyon kırıcı dil ve üslubu ile, diğer sorunlar ise eğitim programına ilişkin çeşitli boyutlarla ilgilidir. Motivasyon, kırıcı dil ve üsluba ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Tabii stres vardı, hem de hocalar biraz korkutuyorlardı. ‘Kalırsınız, kalanlar kaç bin lira geri ödüyor.’ Bu geri ödemenin ayrı bir stresi vardı. Şahsen ben hayatımda yaşamadığım stresi orada yaşadım. Benim için bayağı stresliydi. Çünkü son deme gelmişsiniz, adam [hoca] diyor sınavdan kalırsan vesaire şu, bu. İster istemez moralin bozuluyor. Bazıları akademiden ayrıldı. Dayanamadı bıraktı. Eğitim çok mu zordu, yok. Ama işte oradaki stres vesaire insanın ruh hâlini bozuyor, yoruyor.” (K10)

“Biz ilk başladığımız zaman yoğun bir eğitime girdik. Hocalarımız sürekli bizi tehditvari konuştular. Yani ‘başarısız olursanız kalırsınız.’ Tutunacak dalı bura kalmış ve sonunda hayalini kurduğu meslek kalmış kişilere böyle yapılması gerçekten hepimizi ilk etapta çok

zorladı, çok hayal kırıklığına uğrattı ve bende dâhil çoğu arkadaşımızı bırakmayı düşündük. (...) Bunun da nedeni hocalarımızın formasyon eğitimine tâbi tutulmamalarından kaynaklı diye düşünüyorum. (...) Akademiyi bırakan arkadaşların olmasıyla beraber hocalar da yaptıklarının yanlış olduğunu anladılar. Hocalarımız tabiri caizse ipi biraz gevşettiler ve daha da güzel oldu. O süreçten sonrasında geçen zaman diliminde daha rahat Kur'an ezberi yaptık, hadis ezberi ve ilmihal çalışmalarımızı daha rahat yapabildik." (K12)

"Biz Akademi'ye bismillah dediğimiz ilk gün bize korkutma dili gösterildi. (...) Biz bu görevi yapabilmeyi, bu görev uğrunda da belli bir zorluğa katlanmayı zaten göze almıştık. Ama bismillah konuşmasında neden böyle korkutucu bir dil kullanıldı. Yani arkadaşlar hoş geldiniz, inşallah eğitim sürecimiz çok huzurlu geçecek, sıkıntısız geçecek. Mutlu olacaksınız. Buradan mutlulukla ayrılacaksınız, güzel anılar biriktireceksiniz. İşte derslerimiz sizi korkutmasın, siz zaten bu dersleri aşmış olarak buraya geldiniz, siz zaten belli başlı sınavları geçerek buraya geldiniz. (...) böyle konuşma yapılabilirdi yani. Ama böyle konuşma yapılmadı. (...) Ya biz ilkokul çocuğu muyuz? Biz nerde nasıl harekette, davranışta bulunacağımızın farkında değil miyiz yani? Ben şahsım adına hakaret olarak algıladım." (K4)

Katılımcı ifadelerinde de görüldüğü üzere bazı aday imam-hatipler, öğreticilerin veya Akademi yöneticilerinin kullandığı anlaşılan motivasyon kırıcı ifadelerden rahatsızlık duymaktadır. Bu husus Kocaman ve Koyuncu'nun çalışmasında da "örselenme ve küçümsenme, yetenezsiz hissettirme ve özgüven yıkma" şeklinde ifade edilmiş bir husustur.⁶¹ Katılımcıların ön lisans veya lisans eğitimlerini tamamlayarak ve belli başlı sınavlardan başarılı olarak başladıkları Akademi eğitiminde hem kendi seviyelerine uygun bir hitap ve muamele hem de motivasyonlarını artırıcı bir yaklaşım görmeyi beledikleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların bu beklentilerinde haklı olduğu söylenebilir. Zira öğrenme sürecinde öğrencinin motivasyonu büyük önem arz etmektedir.⁶² Nitekim yukarıda ifadelerine yer verilen K12 rumuzlu katılımcı da bu noktada stres altında rahat ve verimli bir öğrenme sürecinin gerçekleşmediğini, ancak stresten uzaklaştıklarında öğrenme sürecinin olumlu yönde geliştiğini belirtmektedir. Kocaman ve Koyuncu da çalışmalarında katılımcıların eğitim sürecinde stres, kaygı, baskı ve kalma korkusu yaşadıklarını tespit etmiştir.⁶³ Ertürk'ün çalışmasında da aday Kur'an kursu öğreticileri başarısızlık/atanamama endişesi ve sınavların doğurduğu stres gibi hususları problem

⁶¹ Kocaman - Koyuncu, "İlk Dönem Mezunu Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi", 554-569.

⁶² bk. Sevilay Şahin, "Driving Key for Effective Learning: Motivation", *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 6/1 (2007), 1-8.

⁶³ Kocaman - Koyuncu, "İlk Dönem Mezunu Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi", 554-569.

olarak dile getirmiştir.⁶⁴ Bu bağlamda araştırma sonuçları Akademi eğitimine katılan bazı adaylar için sürecin yoğun stresle geçtiğini göstermektedir.

Katılımcıların, yine öğrenme motivasyonu ile ilişkili olduğu düşünülen bir diğer memnuniyetsizlikleri eğitim sürecinde sosyal faaliyetlerin kısıtlı olmasıdır. Bu husus Ertürk'ün Kur'an kursu öğretmenlerinin Akademi eğitimine ilişkin yaptığı çalışmada da tespit edilmiştir. İlgili çalışmada adayların %51,3'ünün yapılan sosyal faaliyetleri yetersiz, %35,9'unun ise kısmen yeterli bulunduğu görülmüştür.⁶⁵ Bu çalışmada konuya ilişkin elde edilen bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Faaliyetler azdı. Bize dönem başında ilk başladığımızda faaliyet raporu çıkarıldı geziler, işte sportif faaliyetler, kültürel faaliyetler vs. Çoğunu yapamadık. Öğrenci 8 ay boyunca çok iyi sportif ve kültürel faaliyetler yapmadı, bu konuda eksikleri yaşadık maalesef." (K7)

"Çok sıkı bir sınav dönemi geçiriyoruz, 2-3 hafta geçiyor bir sınava daha giriyoruz, sonra 2-3 hafta geçiyor bir sınava daha giriyoruz, ondan sonra mülakat. Çok sıkıntılı ve stresli bir süreç olduğundan dolayı hani öğrencinin biraz daha kafayı dağıtması için kültürel etkinlikler gerekli, ama yetersiz. (...) Ee, hafta sonu izin var, ama dersler yetişmediğinden dolayı çoğu kez kullanamıyorduk yetiştirmek için, tamamlamak için. Bu konuda en azından 3 günlük 4 günlük bir tatil süreci sunulması lazım." (K9)

"Zaman açısından sıkıntımız oldu, hiç memnun değildik ve kendimize ayırabileceğiniz bir zamanımız yoktu ve sosyal faaliyet hiç olmadı. 1-2 defa bir faaliyet düzenlendi. Buraya gelenlerin yaşı hep 15-16 değil, mesela kimi 20, kimi 25, kimi 35, kimi 40 yaşında, (...) Adamın çocuğu var, mesela ne bileyim ailesi yakında, izin diye bir şey yok ya biz sadece Ağustos'ta bir kere izne çıktık 20 gün geri kalan 4 ay boyunca 4 buçuk ay boyunca yurttaydık hiçbir izin yoktu patladık yani öyle böyle değil." (K14)

Katılımcıların ifadelerinde açıkça görüldüğü üzere izin kullanma ve sosyal faaliyet konularını gündeme getirme nedenlerinin uzun soluklu ve yoğun bir eğitimde olmalarından ötürü dinlenmeye ihtiyaç duymalarından ve motivasyonlarını artırmayı sağlama kaynaklı olduğu görülmektedir. Akademi eğitim sürecinde izinlerin yetersizliği hususu konuya ilişkin Kur'an kursu öğretmenleri ve imam-hatiplerin değerlendirmelerinin alındığı farklı çalışmalarda da tespit edilmiştir.⁶⁶

⁶⁴ Ertürk, "Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi", 455.

⁶⁵ Ertürk, "Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi", 453.

⁶⁶ Ertürk, "Aday Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi", 457; Ertürk, "Aday İmam-Hatip ve Müezzin Kayımlara Göre Diyanet Akademisi Mesleki Eğitim Programının Değerlendirilmesi", 784.

Sonuç ve Öneriler

Diyanet Akademi imam-hatip eğitiminin, Akademi'nin ilk dönem mezunu olan imam-hatiplerin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesini amaçlayan bu çalışma kapsamında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Katılımcıların çoğunluğu Akademi eğitiminin genel itibarıyla verimli geçtiği kanaatinindedir. Akademi eğitiminin verimsiz olduğunu düşünen veya kararsız kalanların ise programın yoğunluğundan veya Akademi'nin ilk öğrencileri olmalarından kaynaklı olarak birtakım eksiklikler tecrübe ettikleri için bu görüşte oldukları tespit edilmiştir. Her ne kadar ilk dönem uygulamasına bağlı olarak birtakım eksikler yaşanmış olsa da katılımcıların büyük çoğunluğunun eğitim sürecini verimli olarak değerlendirmesi Akademi'nin çıktılarını açısından önemlidir.

Hem ön lisans hem de lisans mezunlarının Akademi'de en fazla verim aldıkları dersler Kur'an-ı Kerim ve Dinî Musikidir. Ön lisans mezunlarının hafız olmasına, lisans mezunlarının da İlahiyat eğitimi boyunca Kur'an-ı Kerim dersleri almış olmasına rağmen bir kişi hariç tümünün en fazla verim aldıkları dersin Kur'an-ı Kerim olması çalışmada ayrıca tartışılmıştır. Bu noktada katılımcılar, ilahiyat lisans eğitimlerinde Kur'an eğitiminde eksik veya yetersiz yetiştiklerini ifade etmiştir. Katılımcılar benzer şekilde Dinî Musiki alanında da Akademi'ye başlamadan önce makam bilgisi anlamında kendilerini yetersiz bulduklarını dile getirmiş ve bu derslerin saatlerinin artırılmasını önermiştir. Bu da İlahiyat lisans eğitiminden sonra din görevlisi adaylarının tekrar bir eğitim sürecine alınmalarına ilişkin tartışmalar bağlamında Akademi'nin varlığının bir nedenini ve doldurduğu boşluğu gösterir niteliktedir.

Katılımcıların önemli bir kesimi, aday imam-hatip programında yer alan ders çeşitliliğini mesleğe hazırlık açısından genel itibarıyla uygun/yeterli bulmakla birlikte geliştirilmesi gerektiği kanaatinindedir. Bazı lisans mezunu katılımcılar ders içeriklerinin yüzeysel ve lisans eğitiminin tekrarı niteliğinde olduğunu belirterek ders çeşitliliğini uygun/yeterli bulmadıklarını ifade etmiştir. Bu durum da ön lisans, örgün lisans ve İLİTAM mezunu adaylar için tek bir programın uygulanmasının yeniden gözden geçirilmesine işaret etmektedir.

Katılımcıların programdan kaldırılmasını önerdikleri dersler İslam Ahlakı ile Davet ve Nebevi Metot dersleridir. Her iki gruptan katılımcıların programa eklenmesi veya saati artırılması gereken derslere ilişkin ortak önerilerinin temel İslam bilimlerinden derslere değil; Hitabet ve Meslekî Uygulama, Tecrübe Aktarımı/Cemaatle İletişim gibi daha ziyade sahaya, uygulamaya dönük içeriklere yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların sahada karşılaştıkları muhtemel problemlere hitap eden ders ve içeriklere dair ilgi ve beklentilerinin daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Katılımcıların çoğunluğu, öğreticilerin alan bilgisi açısından yeterli, ancak pedagojik formasyon itibarıyla verimli olamadığı kanaatinde.

Katılımcıların tamamı sınavların verimsiz olduğu ve adalet noktasında sorunlu olduğu kanaatinde. Adaylar bazı Akademi merkezlerinde öğrencilere yüksek, bazılarında ise düşük puanlar verilmesinin atama yerlerini etkilemesinden dolayı adaletsizliğe ve haksız rekabete yol açtığı görüşündedir. Literatürdeki diğer çalışma sonuçlarına da bakıldığında ölçme ve değerlendirme konusunda söz edilen adaletsizlik durumunun ilk dönem Akademi tecrübesinde bir sorun olduğu söylenebilir.

Katılımcıların çoğu düzenlenen staj uygulamasını verimsiz bulmaktadır. Bununla birlikte stajın önemine vurgu yapan katılımcılar stajın süresinin ve kapsamının artırılması görüşündedir.

Katılımcıların eğitim süreçlerine ilişkin en büyük memnuniyetsizlikleri dış faktörler tarafından motivasyonlarının olumsuz etkilenmesidir. Bu bağlamda aday din görevlilerinin yoğun Akademi eğitimleri süresince yoruldukları, gerek sosyal-kültürel etkinlikler yoluyla gerekse izin kullanarak serbest zamanlarını değerlendirmek suretiyle dinlenme ihtiyacı duydukları, ayrıca sınavlardan kalma stresi yaşadıkları, kendilerine kullanılan motivasyon kırıcı ifadelerin de streslerini artırdığı tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar ışığında şunlar önerilebilir:

- Ön lisans, örgün lisans ve İLİTAM mezunları için Akademi eğitimlerinde tek bir programın takip edilmesinin ideal olup olmadığı Akademi Başkanlığı tarafından değerlendirilmelidir.
- Aday din görevlilerinin verim aldıklarını ve ders saatinin artırılmasını önerdikleri Kur'an-ı Kerim ve Dinî Musiki derslerine ayrılan süre yeniden değerlendirilmelidir.
- Aday din görevlilerinin Hitabet ve Meslekî Uygulama, Tecrübe Aktarımı/Cemaatle İletişim gibi daha ziyade sahada karşılaşacakları muhtemel problemlere hitap eden ders ve içeriklere ilişkin ilgi ve beklentileri söz konusudur. Yeni programlarda bu tür içeriklere daha fazla yer verilmesi değerlendirilmelidir.
- Aday din görevlilerinin verim alamadıklarını belirttikleri İslam Ahlakı ile Davet ve Nebvi Metot derslerinin imam-hatip programında yer alması veya içeriğinin güncellenmesi konusu Akademi Başkanlığı tarafından değerlendirilmelidir.
- Aday din görevlilerinin eğitim süreçlerindeki puanları atama yerlerini etkilediği için haksız rekabetin önüne geçmek adına ölçme değerlendirmede Akademi merkezleri için bir uygulama birliği sağlanmalıdır.

- Aday imam-hatiplerin staj süreçleri daha iyi bir şekilde planlanmalı, farklı Akademilerdeki adayların veya aynı Akademi içindeki adayların stajı için uygulama birliği ve standart bir program oluşturulmalı ve sahadaki işleyişte de buna uyulmalıdır.
- Aday imam-hatiplere yoğun olan Akademi eğitim süreçlerinde dinlenme ve stresle başa çıkmalarını sağlama imkânları sunulmalıdır. Bu noktada izin konusu yeniden değerlendirilebilir. Sosyal ve kültürel etkinlikler için daha fazla zaman ayrılabilir.
- Akademi eğitim sürecinde aday din görevlilerine öğrenme motivasyonlarını artırma ve streste başa çıkmada rehberlik hizmeti desteği sunulabilir.
- Öğreticilerin veya yöneticilerin adaylara yönelik -adayların ifadeleri ile- “korkutma dili” yerine; motivasyonlarını artırıcı, yapıcı bir yaklaşım içinde olmaları sağlanmalıdır. Bu noktada ilgililerin, eğitim sürecinde bu hususun önemine ilişkin farkındalığı artırılmalıdır.

Etik Beyan / Ethical Statement		
Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.		
Finansman / Funding		
Bu çalışma hazırlanırken herhangi bir dış fon alınmamıştır. / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.		
Çıkar Çatışması / Competing Interests		
Bu çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. / The authors declare that have no competing interests.		
Yazarların Katkıları Author Contributions	Sorumlu Yazar Corresponding Author	İkinci Yazar Second Author
Çalışmanın Tasarlanması / Conceiving the Study:	%40	%60
Veri toplanması / Data collection:	%100	%0
Veri Analizi / Data Analysis:	%70	%30
Makalenin Yazımı / Writing up:	%70	%30
Makale Gönderimi ve Revizyonu / Submission and Revision:	%60	%40

Kaynakça

- ADGMEP, Aday Din Görevlileri Meslekî Eğitim Programı (İmam-Hatip). Türkiye: Diyanet İşleri Başkanlığı Diyanet Akademisi Eğitim Programları ve Koordinasyon Daire Başkanlığı, 2024. Erişim 1 Ağustos 2024. <https://diyanetakademi.diyaret.gov.tr/sayfa/489>
- Arslanpay, Nail. *Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluşu, Çalışması ve Birimlerin Tanıtılması*. Ankara: Ayyıldız,1973.
- Biernacki, Patrick – Wakdorf, Dan. “Snowball Sampling: Problems and Techniques of Chain Referral Sampling”. *Sociological methods & research* 10/2 (Kasım 1981), 63. <https://doi.org/10.1177/004912418101000205>
- Cılacı, Osman. “İlahiyat Fakültelerindeki Uygulamaların Önemi Üzerine”. *Yükseköğretimde Din Bilimleri Öğretimi Sempozyumu*. 22/27-44. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1987.
- DAMEY, Diyanet Akademisi Meslekî Eğitim Yönetmeliği. *Resmi Gazete* 32207 (31 Mayıs 2023). Erişim 30 Temmuz 2024. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/05/20230531.pdf>
- Demir, Ömer. “İlahiyat Son Sınıf Öğrencilerinin Dini Hitabet Yeterlikleri DİB ve Din Görevlileri ve Din Hizmetleri ile İlgili Görüşleri”. *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9 (Haziran 2019), 79-115.
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı Diyanet Akademisi Başkanlığı. “Dini Yüksek İhtisas Merkezleri”. Erişim 30 Temmuz 2024. <https://diyanetakademi.diyaret.gov.tr/sayfa/747>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı Diyanet Akademisi Başkanlığı. “Tanıtım”. Erişim 30 Temmuz 2024. <https://diyanetakademi.diyaret.gov.tr/sayfa/53/tanitim>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü. “Tanıtım”. Erişim 29 Temmuz 2024. <https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/sayfa/53/tanitim>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile Devlet Memurları Kanunu’nda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Kanun No. 7383). *Resmi Gazete* 31788 (24 Mart 2022). Erişim 30 Temmuz 2024 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/03/20220324.pdf>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (Kanun No, 633), *Resmi Gazete* 12038 (22 Haziran 1965), Erişim 29 Temmuz 2024. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.633.pdf>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. “2022 Yılı Diyanet Akademisi Aday Din Görevlisi (KKÖ, İ-H, M-K) Alımı.pdf”. Erişim 01 Ağustos 2024. <https://insankaynaklari.diyaret.gov.tr/Documents/2022>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. “SÖZLÜ SINAV SONUÇ PUAN TABLOSU.pdf”. Erişim 01 Ağustos 2024. <https://insankaynaklari.diyaret.gov.tr/Documents>

- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. “Temel İlke ve Hedefler”. Erişim 29 Temmuz 2024. <https://www.diyamet.gov.tr/tr-TR/Content/Detail/80>
- Ertürk, İdris. “Aday İmam-Hatip ve Müezzin-Kayyımlara Göre Diyanet Akademisi Meslekî Eğitim Programının Değerlendirilmesi”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 24/2 (Eylül 2024), 751- 787. <https://doi.org/10.33415/daad.1477156>
- Ertürk, İdris. “Aday Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi Meslekî Eğitim Programının Değerlendirilmesi”. *Bilimname* 52 (Ekim 2024), 429-465.
- Ertürk, İdris. *Türkiye’de Din Görevlilerinin Hizmet İçi Eğitimi*. Ankara: İlahiyat Yayınları, 2021. <https://doi.org/10.28949/bilimname.1486919>
- Glesne, Corrine. *Nitel Araştırmaya Giriş*. çev. Ali Ersoy - Pelin Yalçınoğlu. Ankara: Anı Yayıncılık, 4. Basım, 2014.
- Havuz, Hasan Hüseyin. “Kur’an Okuma Dersinin Ölçme ve Değerlendirmesinde İlahiyat Fakültesi Düzeyindeki Temel Yeterlilikler”. *Kocaeli İlahiyat Dergisi* 7/1 (Haziran 2023), 123-153. <https://doi.org/10.31121/tader.1140469>
- Kalay, İdris – Bilen, Mehmet. “Diyanet Akademisi Aday Din Görevlileri Ders Notu Seçme Hadisler Kitabı Üzerine Bir Değerlendirme”. *Hafıza* 6/1 (Haziran 2024), 20-32. <https://doi.org/10.56671/hafizadergisi.1413418>
- Kaya, Mevlüt – Turan, İbrahim. “İlahiyat Fakültesi ve İmam Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Din Görevliliğine İlişkin Meslekî Yeterlilik Algıları (Samsun İli Örneği)”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (2013), 5-36.
- Kiriş, Hacı Mustafa. “Diyanet İşleri Başkanlığı Personel Yeterlilikleri Bağlamında İlahiyat Fakültesi Lisans Programlarının İşlevselliği”. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilgiler Dergisi* 42/2 (Aralık 2018), 47-76.
- Kocaman, Kasım – Koyuncu, Mehmet. “İlk Dönem Mezunu Aday Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Akademisi”. *Mevzu-Sosyal Bilimler Dergisi* 11 (2024), 539-590. <https://doi.org/10.56720/mevzu.1429639>
- Şahin, Sevilay. “Driving Key for Effective Learning: Motivation”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 6/1 (2007), 1-8.
- Türnüklü, Abbas. “Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi* 24/24 (2000), 543-559.
- Uçar, Recep – Bozkurt, Mustafa. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Dini Hitabet Öz Yeterlilik Algılarına Yönelik Bir Araştırma”. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 21/2 (Aralık 2021), 1109-1121. <https://doi.org/10.33420/marife.1001594>
- Yaman Ortaş, Banu. “Pedagojik Formasyon Eğitimi Almamış Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Algıları/ Aksaray İli Örneği”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 9/31 (Mayıs 2010), 53-72.

Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 9. Genişletilmiş Baskı, 2013.

Yılmaz, Mehmet Nuri - İşi, İsmail. *Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1999.